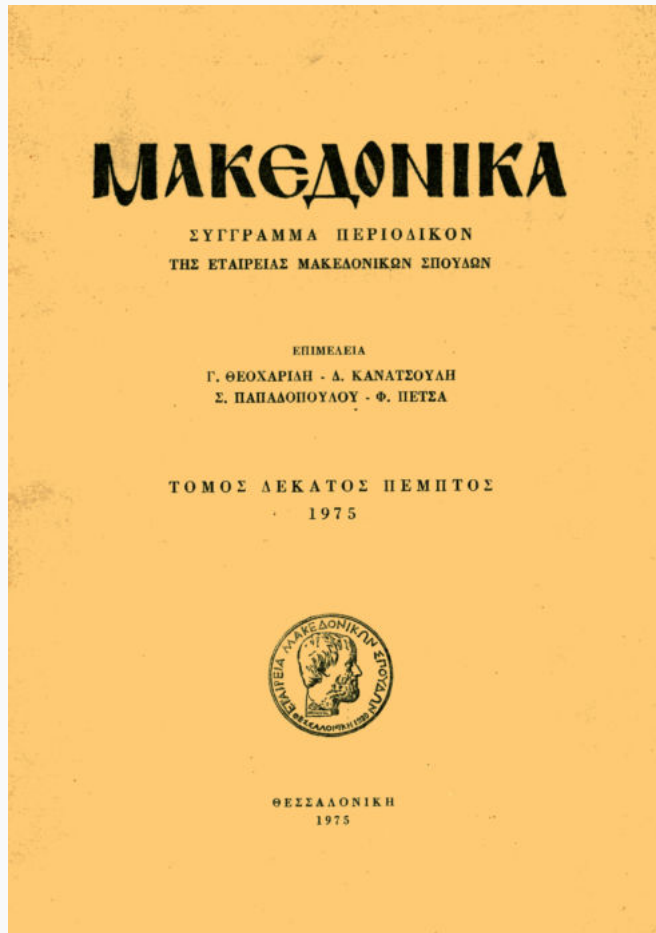

Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Μιχαήλ Άθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της
Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-)

Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

doi: [10.12681/makedonika.623](https://doi.org/10.12681/makedonika.623)

Copyright © 2014, Ελευθερία Ι. Νικολαΐδου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Νικολαΐδου Ε. Ι. (2015). Μιχαήλ Άθ. Καλινδέρη, Ο κώδιξ της Μητροπόλεως Σισανίου και Σιατίστης (1686-). *Μακεδονικά*, 15(1), 408–409. <https://doi.org/10.12681/makedonika.623>

τερος, ἂν διαχώριζε σὲ μιά μελέτη τὴ δημοσίευση τῶν πηγῶν (μὲ οποιαδήποτε μέθοδο) καὶ σὲ ἄλλη προέβαινε σὲ ἱστορικὴ ἀνάλυσή τους. Γιατὶ ὁ κ. Σερεμιέτης ἀσφαλῶς κατέχει τὸ θέμα του καὶ περιμένομεν τὴν πλήρη ἀξιοποίηση τοῦ ὑλικοῦ ποῦ συγκέντρωσε.

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΛΟΥΜΙΔΗΣ

Μιχαήλ Ἀθ. Καλινδέρη, 'Ο κώδιξ τῆς Μητροπόλεως Σισανίου καὶ Σιατίστης (1686—), ἔκδοσις Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν (Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη), Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 151 + XVII πίν.

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ Κώδικα, ποῦ μὲ τόση εὐσυνειδησία ἐκίδει ὁ κ. Μ. Καλινδέρη, κατατοπίζεται ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τὴν ὁποία προτάσσει. Εἶναι ὑποθέσεις ἀνάλογες μὲ ἀναφερόμενες σὲ ἄλλους ὡς τώρα ἐκδοθέντες κώδικες Μητροπόλεων, ποῦ ἀπασχόλησαν τὸν ἱεράρχη Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς θητείας του ὡς Μητροπολίτη Σισανίου, ὡς Πατριάρχῃ Ἀχριδῶν καὶ τέλος ὡς Πρόεδρος Σισανίου (1686-1744). Οἱ ὑποθέσεις, οἱ ὁποῖες ἀπασχολοῦν τοὺς χριστιανοὺς τῆς δικαιοδοσίας του καταγράφονταν στὸν «Ἱερό», ὅπως ὀνομαζόταν, Κώδικα ὡς πράξεις ἐπικυρωμένες γιὰ νὰ ἐπισημοποιῆται ἢ νομιμότητά τους καὶ νὰ ἔχουν «τὴν ἰσχὴν ἐν παντὶ κριτηρίῳ», ἢ «εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν», ὅπως συνηθίζοταν νὰ σημειώνεται στὶς πράξεις αὐτῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Τὸ περιεχόμενο τῶν πράξεων εἶναι ποικίλο: Διαζύγια, διαθήκες, δωρεές, διανομὲς περιουσίας, ἐξοφλήσεις χρεῶν, υἱοθεσίες, ἀγοραπωλησίες καὶ ἄλλες δικαιοπραξίες. Ἀναφέρονται δηλ. σὲ θέματα ποῦ σχετίζονται μὲ μορφῆς δικαίου (κληρονομικοῦ, οἰκογενειακοῦ, ἐνοχικοῦ, ποινικοῦ κ.λ.), οἱ ὁποῖες ἴσχυσαν γιὰ τοὺς ὑπόδουλους τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐκφράζονταν μὲ τίς ἀποφάσεις καὶ πράξεις τῶν κατὰ τόπου Μητροπολιτῶν. Ἡ μὴν πράξις ποῦ εἶναι ἄσχετη μὲ τίς ἄλλες εἶναι τὸ καταχωρισμένο ἀντίγραφο τῆς Συνοδικῆς ἀποφάσεως, ποῦ ἀναφέρεται στὴν καθάραιση τοῦ Ἡπειρώτη Μεθόδιου Ἀνθρακίτη.

'Ο Κώδικας, ὅπως σημειώνει ὁ κ. Καλινδέρης, δὲν χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸ διάδοχο τοῦ Ζωσιμᾶ, Νικηφόρο (1746-1769), οὔτε ἀπὸ τὸν Κύριλλο, ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο Ἰωαννίνων (1769-1792). Οἱ καταχωρίσεις στὸν Κώδικα ξαναρχίζουν τὸ 1797, ἐπὶ Νεοφύτου, ἀπὸ τὴν Ἀβδέλλα Γρεβενῶν, διακόπτονται καὶ πάλι γιὰ νὰ συνεχιστοῦν ἐπὶ Λεοντίου (1835-1852), μὲ τελευταία ἐγγραφή τὸ 1896.

Οἱ ἐγγραφές ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχιερατεία τοῦ Νεοφύτου, δὲν εἶναι ἄγνωστες στοὺς ἐρευνητές, γιατί, ἐξ αἰτίας τοῦ περιεχομένου τους (ἀξιομινημόνευτα γεγονότα τοπικῆς καὶ γενικότερης σημασίας, μὲ ταυτόχρονη προβολὴ προσώπων) καὶ τοῦ τρόπου καταγραφῆς τους, ἦταν πρὸς προσιτῆς καὶ πρὸς πρόσοφες γιὰ ἐκμετάλλευσή ἀπ' αὐτοὺς. Τὸ κύριο, ὁμῶς, σῶμα τοῦ Κώδικα, ποῦ περιέχει τίς πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ἔμεινε ἄγνωστο σχεδὸν καὶ ἀνεκμετάλλευτο καὶ πρώτη φορὰ ἐρχεται στὴ δημοσιότητα. Ποιὰ σημασία ἔχει αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῶν καταχωρίσεων, τὸ ὁποῖο, στὴν εὐρύτερη ἐνοσί του, πέρα ἀπὸ τίς μορφῆς δικαίου ποῦ ἐπισημάνανε, συνδέεται ἄμεσα μὲ τὴν παράδοση τῆς περιοχῆς, μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, τὴ γλῶσσα καὶ γενικά μὲ τὴ ζωὴ σ' ὅλες τίς ἐκφράσεις τῆς.

'Ορθὴ εἶναι ἡ μέθοδος, ποῦ ἀκολούθησε ὁ συγγραφέας γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ Κώδικα. Χώρισε τὸ περιεχόμενό του σὲ δύο τμήματα. Στὸ πρῶτο περιλαμβάνονται ὅλες οἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ, ποῦ ἀποτελοῦν βασικά καὶ τὸ ἀνέκδοτο ὑλικό. Σ' αὐτὸ ἔδωσε τὸν τίτλο, «Αἱ πράξεις τοῦ Ζωσιμᾶ». Οἱ ὑπόλοιπες καταχωρίσεις τοῦ Κώδικα περιελήφθησαν στὸ τμήμα: «Τὰ μετὰ τὸν Ζωσιμᾶν», καί, ἐκτός ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, ὅλες δημοσιεύονται ὀλόκληρες, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι καταχωρισμένες.

Τις δυσχέρειες πού παρουσίαζε ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὸ περιεχόμενὸ τὸς ἡ ἔκδοσης τῶν πράξεων τοῦ Ζωσιμῶ ὁ κ. Καλινδέρης τὶς ἀντιμετώπισε μὲ τὸν ἐνδεδειγμένο τρόπο. Τὶς πράξεις πού εἶχαν εὐρύτερη καὶ οὐσιαστικότερη σημασία τὶς δημοσίευσε ὀλοκλήρως. Γιὰ τὶς ἄλλες, πού δὲν παρουσίαζαν αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον, κατέφυγε σὲ σύντομη ἢ πὶὸ ἀναπτυγμένη περίληψη—ἀνάλογα πάλι μὲ τὸ περιεχόμενὸ τὸς—ἡ ὅποια συμπληρώνεται, σὲ περιπτώσεις πού ἔχει τὴ γνώμη ὅτι ἐπιβάλλεται, μὲ ἀποσπάσματα πού ἡ μελέτη καὶ ἡ ἀξιολόγησή τὸς συνεισφέρουν στὴ γνῶριμία τῆς ζωῆς τοῦ τόπου.

Στὴν εἰσαγωγή, τέλος, ἐξηγεῖται γιὰτὶ προτιμήθηκε ἡ παράθεση τοῦ ὕλικου ὄχι κατὰ εἰδολογικὴ διαίρεση, ἀλλὰ κατὰ χρονολογικὴ κατάταξη καὶ ἀναφέρονται ὅσα ἄλλα μέσα χρησιμοποιοῦντο γιὰ τὴν ἐπιστημονικότερη παρουσίαση τοῦ ὕλικου.

Μεγάλη θὰ ἦταν ἡ προσφορά τοῦ ἐκδότη τοῦ Κώδικα, ἂν παρουσίαζε στὴ συνέχεια μόνον τὸ ἀρχαιακὸ ὕλικὸ, πράγμα πού, ὅπως ἐξηγεῖ στὴν εἰσαγωγή του, σκέφτηκε νὰ κάνη. Γιὰ τὸς μελετητῆς τῆς νεώτερης ἱστορίας θὰ ἀποτελοῦσε τὸ ὕλικὸ αὐτὸ μιά πηγή πολὺτιμη. Ὁ κ. Καλινδέρης, ὅμως, ἀπὸ τὸς ἀξιόλογους ἐρευνητῆς τῆς Μακεδονικῆς ἱστορίας, προχώρησε στὸ δυσχερέστερο μέρος πού ἔχει νὰ ἀντιμετώπιση ἕνας ἐπιστήμονας, ὅταν θέλῃ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὀποιαδήποτε προσφορά του: στὸν ὕπομνηματισμὸ τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου πού παρουσιάζει, πράγμα πού ἐπιτρέπει τὴν κριτικὴ ἀποτίμησή του, τὴ συσχέτιση, τὴν ἐπισήμανση τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν του, τὴν ἀξιοπιστία του καὶ τὴν ἐνταξή του, τέλος, τόσο στὸ στενὸ πλαίσιο τῆς ἱστορίας τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὴν ὀποία προέρχεται, ὅσο καὶ στὴν ὄλη δομὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας.

Ὁ ὕπομνηματισμὸς ὄλων τῶν καταγραφῶν τοῦ Κώδικα εἶναι τόσο λεπτομερῆς σὲ ἔκταση καὶ βάθος, ὅστε δὲν ὑπερβάλλει κανεὶς σημειώνοντας πῶς τὸ κυριότερο μέρος τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Καλινδέρη ἀποτελεῖ αὐτὸς ὁ σχολιασμὸς τοῦ ἀρχαιακοῦ ὕλικου. Γιὰτὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ βιβλιογραφικῆς παραπομπῆς σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα συγγράμματα μὲ τὶς ὀποῖες τὸ ὕλικὸ αὐτὸ ἐντάσσεται στὸ ἱστορικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς, ἐλέγχεται καὶ ἐλέγχει, εἶναι καὶ οἱ προσωπικῆς θέσεις τοῦ ἐκδότη τόσο πάνω στὰ ἱστοροῦμενα γεγονότα, ὅσο καὶ στὶς προθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ στὶς πράξεις πού διαδραματίζονται. Εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ μελέτη τοῦ λαογραφικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐποχῆς καὶ ἡ προσπάθεια ἀνιχνεύσεως τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς του, ὅπως π.χ. ἐπιχειρεῖται στὶς περιπτώσεις οἰκογενειακῶν ὀνομάτων, τὰ ὀποῖα ἀναφέρονται στὶς πράξεις. "Ἄν σ' αὐτὰ προστεθῇ καὶ ἡ προσπάθεια διερευνήσεως τῆς ζωῆς τῶν κατοικῶν στὶς διάφορες ἐκφάνσεις τῆς, συντηχῆς κ.λ., ὅπως καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ γλωσσικοῦ ὕλικου, τότε συμπληρώνεται καὶ μπορεῖ νὰ ἀποτιμηθῇ, ὅπως δικαιοῦται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ περιεχόμενὸ του, ὁ μὸχος πού καταβλήθηκε πρὸς τὴν κατεῦθυνση αὐτή.

Ἡ ὄλη ἐργασία συμπληρώνεται μὲ ἀναλυτικὸ εὐρετήριο κυρίων ὀνομάτων καὶ τόπων καὶ δημοσίευση φωτογραφῶν χαρακτηριστικῶν σελίδων. Γενικὰ ἡ ἔκδοσις τοῦ Κώδικα ἀποτελεῖ μιά σπουδαία συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Νέο, ἀξιόλογος ἀπὸ κάθε πλευρὰ σημασίας, ὕλικὸ προσφέρεται καὶ μάλιστα κατὰ τρόπο ὕποδειγματικὸ, ἔτσι πού νὰ διευκολύνεται ὁ ἐρευνητῆς στὴν ἀναζήτησή του οὐσιώδους, στὴ βιβλιογραφικὴ σύνδεσή του μὲ τὰ γεγονότα καὶ στὴν ἐνταξή τὸς στὸν ἱστορικὸ περίγυρο πού ἐνδιαφέρεται.